

Desen de Toni Gheorghiu

Casa lui Goldoni

SCRISOARE DIN VENEȚIA
DE LA

PETRU POPESCU

După ce mi s-a spus că sînt nebun să-mi petrec anul nou la Veneția, dar că, pe de altă parte, iarna Italia e mult mai ieftină decît vara — argument la care e sensibil oricine — m-am urecat într-un tren intitulat pompos „Romulus” și am plecat din Viena pe o vreme încântătoare — soare și cald, aer primăvărat și previziuni meteorologice la fel de optimiste. Alpii străluceau ca de argint, trenul parcă se sprijinea în aer, în jur defilau creste și prăpastii și cascade, trezind, toate, mitologia primului război mondial, austriei și italienii încelești pe viață și pe moarte în lupte alpine (cîți români au mai murit și pe-aici, și nimeni nu știe de ei!), iar în vagonul restaurant un chelner pedant oferea cafea și ceai la niște prețuri scandaloașe. De la Tarvisio vremea a început să se strice. Ocupat să prind cu ochiul granița, ieșisem pe jumătate din tren, aplecat

periculos spre abisele de dedesubt — în van, între Austria și Italia nu se vede nici o graniță (poate nici nu există). Pe urmă, munții s-au umplut de o vată vinătă, la Udine burnița, la Mestre ploua rău de tot, și am intrat într-o Veneție de două ori udă, de sus și de jos. Am descins la hotelul Universo Nord (clasa doua, și mai făcea și reducere de preț pentru sezon) pe la cinci după masă — totul era deja vioriu — m-am ras și am plecat haihui pe străzi, prin bălți, zdrobit de frumusețea delabrată a acestui oraș unic, care și în miezul cenușiu al iernii te îmbolnăvește. Pornit la întîmplare, fără o hartă măcar, și înțelegînd foarte mediocru dialectul venețian, am trecut întîi prin ghetto-ul evreiesc vechi, atît de sugestiv încît numai Shylock lipsea din peisaj, apoi m-am întors din drum și am traversat Canal Grande, căutînd să ajung la faimoasa biserică

„I Frari”. Totul în jur era ruină și putrefacțiune, și ghetoul excreiese nu e nici pe de parte, cum s-ar fi putut crede, partea cea mai tristă a orașului. Totul e ruptură și scurgere, rană și mîncătură, ca un chip cu ochii scoși, prelinși pe obraz, ca o gură cu dinții pisați. De mirosit, nu miroseca prea tare, fiind iarnă și frig, dar ce plutea prin canale îți lua orice gând de sinucidere prin inec. Neputînd de fel să-mi explic cum o urbe atît de gangrenată și de ulcerată poate fi atît de seducătoare (căci senzația de subjugare spirituală nu mă părăsea o clipă), căseam gura prin pietre și pe poduri, pe maluri și pe sub balcoane, topit de atîta cadaverică splendoare. Nimic nu m-ar fi dus cu gîndul la teatru în acea primă seară (poate doar umbra lui Shylock) și în capul meu un locuitor al Veneției s-ar fi dus oriunde, numai la teatru nu. Pe de altă parte, senzația de teatralitate, de decor și butaforie, uneori chiar de mușcava miuțată în apă, era și ea foarte puternică. Zidurile apropiate, casele cocoșate, străzile sufocate, totul părea fals, și lipsa de spațiu era total scenică — mai ales că din cînd în cînd, traversînd o gîtură deosebit de strîmtă, vedeam cum doi vecini se priveau ochi în ochi prin ferestre apropiate la o palmă, și cum femeii își trec de la un etaj la altul o sticlă de untdelemn. Astfel, pe zidul unui palat medieval, am văzut deodată o placă foarte modernă, chiar „șic”, de sticlă și plastic, pe care scria Centrul Internațional de Cercetări Teatrale, ori cam așa ceva, și la unghiul unei ulițe cit firul de ață cu un canal înfundat pe care abia încăpeau niște bărci însărcinate, s-a ridicat un palat pătrat, cu un etaj, și însemn de marmoră — „Casa Goldoni”. Și era lumină! Casa, o casă tipic venețiană, cu intrarea cea mare în canal, „la apă”, sub arcade, avea deasupra intrării o loggia înconștinată cu creneluri miuțite și turnulețe la colțuri, și era vopsită într-un roșu odată pompeian, acuma stins. Intrarea a doua, prin ulicioară, era în zid, lemn vechi și fier uitat, apoi o scară de marmoră, superbă, cu balustrada tocită de atîtea mîini, adăpostită sus de un acoperiș de lemn. Scara înconștină curtea interioară pe două laturi, și în vîrfurile ei stătea, foarte statuar, o femeie înaltă și voinică, cu ochi de un albastru arctic, și o mină albă, copioasă și în același timp foarte copilărească, așezată pe patina balustradei. Poate că era o cercetătoare, ori cine știe ce misiune îndeplinea, în orice caz ea mi-a dat drumul înăuntru, vorbea nemțește cu accent vienez și mi-a dat și unele lămuriri — o apariție la fel de scenică ca și casa — cînd rostea un cuvînt italianesc grașea foarte plăcut. Firește, orele de muzeu erau de mult depășite. Dar în Italia nu există reguli, m-am declarat dramaturg, am intrat. Am văzut trei odăi, înalte și luminoase, cu ferestre mari împărțite în patrate și romburi, și cercuri de sticlă rinascentistă, fiecare odaie luminată de un candelabru splendid, de Murano, na-

tural, doar Murano e la doi pași, foarte floral și multicolor, și atît de frumos încît dădea o senzație de falsitate. Biblioteca amesteca volumele care au fost odată ale lui Goldoni cu cărți de teatologie modernă și contemporană. Mobila era cea autentică — indescritibilă. În a treia odaie, o colecție de traduceri din Goldoni în toate limbile pămintului — la loc de vedere și cînte traducerea Balaci, și un afiș de spectacol al teatrului din Tirgu Mureș. Foarte mindru, iam explicat femeii statuare că sînt român și traducerea și afișul sînt din țara mea, și mă tot învîrteam prin casă, găsînd-o formidabilă — o adevărată casă de burghez venețian, foarte bine instalat, și doritor de artă pur și simplu pentru că trăia prea bine — aceasta era familia din care s-a născut dramaturgul. Și am căleat deodată pe niște găuri în podeaua de ciment colorat — niște găuri într-un desen tot de floare, care era de fapt o fereastră de marmoră. Dedesubt, treptele intrării care dădeau spre canal, spălate de ploaie și de apa lagunei. Ce-i asta? L'occhio di spia, spuse femeia scenică, maltratul puțin cuvîntele italienești. Ochiul spionului. Pe aici, familia putea să vadă, cu prea mici șanse de a fi descoperită, pe oaspetele care sosea în gondolă, care se anunța la poartă, care bătea treptele de marmoră umedă, îndelung așteptat, sau, dimpotrivă, nepoftit.

Este ceea ce m-a impresionat cel mai mult. Ochiul casei, un ochi nebănuit și ventral, îndreptat către toți ce soseau. Un ochi bănuitor și defensiv, un ochi medieval, însă ascuns artistic în franjurile perfecte ale marmorei. O intenție negativă într-un vestmînt perfect. Mi s-a părut că am fost pus deodată față în față cu un detaliu semnificativ. Femeia scenică îmi explica că acest ochi era destul de frecvent în casele patriciene ale Veneției. Dar, cine știe, spuse ea, poate tocmai asta să fi avut, în evoluția ulterioară a tînărului Goldoni, un rol hotărîtor, poate tocmai asta l-a ajutat să descopere teatralitatea lumii, și odată cu ea marea sa vocație. În jur, casa tăcea în lemn, piele veche, piatră subțiată, birne înnegrite, praf centenar, cărți, mărturii și cuvinte invizibile.

Am plecat și femeia scenică m-a condus pînă la ușă. A rămas în capul scării răsucite, cum o găsiseram, cu mîna adîncînd încă o dată marmora balustradei străvechi.

Gîndindu-mă la ochiul de spion, și exagerîndu-i poate importanța, căutam să înțeleg ce viață duceau acei oameni ai apei, și cum a crescut între ei Goldoni, ca un telescop sufletesc în al cărui capăt întors se vedeau, mici dar înfricoșător de precise, destine, pasiuni, întîmplări, deznodămînte. Și m-am oprit deodată sub un afiș imens și plouat. Anunța, ce credeți? În luna decembrie, la „Teatro del Ridoto”? La Cantatrice Calva de Eugene Ionesco, con Giorgio Caldarelli e Mariolina Rossinni, regia Mario Giorgetti!